

SPIS TREŚCI

Wstęp.	13
-------------	----

ZAŁOŻENIA EKOROZWOJU

I. ŻYCIE NA PLANECIE ZIEMI

1. Początki życia i rozwój bioróżnorodności.	19
2. Wielkie wymierania.	23
3. Zagrożenia kosmiczne.	25
4. Cywilizacyjna degradacja środowiska.	27
4.1. Załamania cywilizacyjne.	27
4.2. Degradacja środowiska.	28
4.3. Wskaźniki życia.	34
5. Przyszłe zagrożenia cywilizacyjne.	35
5.1. Zagrożenia chemiczne.	35
5.2. Zagrożenia genetyczne.	41

II. EKOROZWÓJ

1. Założenia zrównoważonego rozwoju.	45
1.1. Założenia.	45
1.2. Pojęcia.	49
1.3. Wymiary ekorozwoju.	56
1.4. Modele zrównoważonego rozwoju.	56
2. Zasady ekorozwoju.	60
3. Prawa ekorozwoju.	65
3.1. Prawo celu.	65
3.2. Prawo skali i jakości.	66
3.3. Prawo regionu.	68
4. Wskaźniki ekorozwoju.	70
5. System przyrodniczy.	74
5.1. Problem homeostazy.	74
5.2. Ochrona różnorodności biologicznej.	75

5.3. Ochrona różnorodności geologicznej (georóżnorodności)	78
5.4. Niedopuszczenie do poważnych zmian składu i właściwości atmosfery	84
5.5. Niedopuszczenie do naruszenia stabilności oceanów	89
5.6. Trwałość bilansu wód słodkich	90
5.7. Trwałość użytkowania gleb	94
5.8. Ochrona krajobrazu	95
5.9. Strategia ochrony żywych zasobów przyrody	98
5.10. Strategia ochrony nieożywionych zasobów przyrody (litosfery)	108
6. System techniczny	120
6.1. Unikanie procesów charakteryzujących się wzrostem wykładniczym w dłuższym okresie	122
6.2. Eliminowanie twardych, niezrównoważonych technologii	122
6.3. Uruchomienie procesów neutralizujących ujemny wpływ techniki na środowisko	124
6.4. Popieranie czystszej produkcji	124
6.5. Sterowanie ekorozwojem	130
7. Założenia ekonomii środowiskowej i ekologicznej	132
7.1. Instrumenty ekonomii środowiskowej	136
7.2. Ustalenie wartości środowiska przyrodniczego	138
7.3. Zmiany wskaźników rozwoju gospodarczego z ilościowych na bardziej jakościowe	138
7.4. Podatki ekologiczne	140
7.5. Problem Światowego Funduszu Ekologicznego	140
7.6. Ekokapitalizm	143
8. Rozwój duchowy człowieka	148
8.1. Świadomość planetarna	150
8.2. Wzorce wartości i pragnień	152
8.3. Wzorce konsumpcji	153
8.4. Popieranie małego i średniego biznesu	154
9. Wizja zrównoważonego rozwoju	154
9.1. Podstawy etyczno-moralne	156
9.2. Styl życia	158
9.3. Ochrona systemu ekologicznego	162
9.4. Odmaterializowanie gospodarki	163
9.5. Państwo ekologiczne	166
9.6. Bezpieczeństwo ekologiczne Polski	170
9.7. Edukacja ekologiczna	172
10. Program na XXI wiek	180
11. Wyzwania dla Polski	184
11.1. Wiodące problemy europejskiej strategii zrównoważonego rozwoju	188
11.2. Warunki wejścia Polski do Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska	190
11.3. Planowanie zrównoważonego rozwoju	197
11.4. Programy ochrony środowiska	199
11.5. Program zarządzania ochroną środowiska i przeglądów ekologicznych EMAS oraz norma ISO 14001	216
11.6. Zarządzanie zrównoważonym rozwojem	217
11.7. Potrzeba zmian programowych i prawno-instytucjonalnych	221

POLITYKI, STRATEGIE, PROGRAMY, WIZJE EKOROZWOJU W XXI WIEKU

III. PROGRAMY ŚWIATOWE

1. Wprowadzenie	227
A. Materiały i dokumenty	228
2. II Sobór Watykański (1965) i późniejsze dokumenty Kościoła katolickiego	228
Encyklika „Redemptor hominis” (1979)	229
Encyklika „Sollicitudo rei socialis” (1987)	229
Adhortacja „Christifideles laici” (1988)	230
Encyklika „Centesimus annus” (1991)	231
Encyklika „Evangelium vitae” (1995)	232
Encyklika „Fides et ratio” (1998)	233
3. Apel UThanta (1969)	236
4. Klub Rzymski	237
5. Deklaracja sztokholmska (1972)	240
6. ONZ-owski program ochrony środowiska (UNEP)	242
7. Strategia ochrony przyrody (1980)	
Światowa Karta Przyrody (1982)	243
8. Nasza wspólna przyszłość (1987)	244
9. Przełomowy rok 1990	246
10. Konwencje międzynarodowe	249
11. Szczyt Ziemi „Środowisko i rozwój” – Rio de Janeiro, 1992.	261
11.1. Omówienie Deklaracji z Rio	262
11.2. Globalny program działań – Agenda 21	267
11.3. Zasady globalnego konsensusu w sprawie zarządzania lasami, ich ochrony i prawidłowego rozwoju	269
11.4. Czego nie udało się osiągnąć na konferencji ONZ „Środowisko i rozwój”	272
11.5. Założenia ery ekologicznej	274
11.6. Brak realizacji Globalnego Programu Działań Agenda 21	286
11.7. Realizacja ustaleń z Rio w Polsce	287
11.8. Przyczyny pogarszającego się stanu środowiska świata	288
11.9. Nieskuteczność działań ONZ	289
12. Milenijne cele rozwoju (2000)	289
13. Deklaracja amsterdamska o zmianach globalnych (2001)	291
14. Szczyt Ziemi, Johannesburg 2002	293
15. Karta Ziemi (2004)	296
B. Zagrożenia i podejmowane działania	300
16. Trendy zmian u progu XXI wieku	300
16.1. Problem demograficzny	300
16.2. Problem lasów	302
16.3. Problem połowów morskich	303
16.4. Problem bioróżnorodności biologicznej	303
16.5. Problem wody	304

17. Mnożnik cztery	304
18. Ekokapitalizm	307
19. Przestrzeń ekologiczna	310
19.1. Balast ekologiczny (materialny)	312
19.2. Kapitał naturalny	314
19.3. Odmaterializowanie gospodarki	315
19.4. Czystsza produkcja	316
19.5. Ekoinnowacyjność	317
19.6. Godziwy poziom konsumpcji	319
19.7. Zrównoważenie produkcji i konsumpcji	321
19.8. Finansowanie ekorozwoju	322
19.9. Krajowe strategie ekorozwoju	323
19.10. Obliczenie przestrzeni ekologicznej dla Europy	325
19.11. Przestrzeń ekologiczna dla Polski	327
19.12. Przestrzeń ekologiczna dla świata	329
20. Progi bezpieczeństwa ekologicznego	329
C. Problemy przyszłości	333
21. Przyszłość świata	333
21.1. Nowa umowa społeczna	335
21.1.1. Problem demograficzny	335
21.1.2. Problem nędzy	337
21.1.3. Problem miast	338
21.1.4. Problem kobiet	339
21.2. Umowa ekologiczna	339
21.2.1. Zagrożenia	339
21.2.2. Oznaki poprawy	340
21.2.3. Problemy prawne	341
21.2.4. Problem pustynnienia	342
21.2.5. Problem wody	343
21.2.6. Wyżywienie ludzkości	345
21.2.7. Niebezpieczeństwo utraty dziedzictwa genetycznego	348

IV. PROGRAMY EUROPEJSKIE

1. Wspólnotowe programy ochrony środowiska (1973-2000)	349
2. Układ stowarzyszeniowy między Polską a Unią Europejską (1991)	354
3. Program działań na rzecz ochrony środowiska dla Europy Środkowej i Wschodniej. O czyste środowisko dla Europy – Lucerna 1993	356
4. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego Europy – deklaracja z Maastricht (1993)	360
5. Paneuropejska strategia różnorodności biologicznej i krajobrazowej – Sofia 1995	362
5.1. Różnorodność biologiczna	362
5.2. Różnorodność krajobrazowa	363
5.3. Założenia „Paneuropejskiej strategii różnorodności biologicznej i krajobrazowej”	363
6. Traktat amsterdamski (1997)	369

7. Europejska sieć ekologiczna EECONET	370
8. Przyrodniczy system informacyjny CORINE	372
8.1. Program CORINE land cover	373
8.2. Program CORINAIR	374
8.3. Program CORINE biotopes	374
9. Europejska sieć ekologiczna NATURA 2000	379
9.1. Dyrektywa ptasia	381
9.2. Dyrektywa siedliskowa	381
9.3. Realizacja	383
10. Programy rolnośrodowiskowe	389
11. Polityka wodna Unii Europejskiej	391
12. Szósty program działań Wspólnoty w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001-2010	398
12.1. Założenia ogólne	398
12.2. Cele strategiczne	400
12.3. Priorytety	401
12.4. Powiązania międzynarodowe	408
13. Strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej	409
13.1. W kierunku zrównoważonej Europy	410
13.2. Cele długookresowe	412
13.3. Wprowadzanie w życie strategii	414
14. Europejska polityka ochrony klimatu	414
15. Strategia ochrony przestrzeni	417
15.1. Przestrzeń Europy	417
15.2. Europejska konwencja krajobrazowa	421
15.3. Problemy urbanizacyjne	422
16. Strategia polityki społecznej	425
17. Konstytucja europejska	425

V. PROGRAMY POLSKIE

1. Programy lat osiemdziesiątych	429
2. Narodowy program ochrony środowiska przyrodniczego do roku 2010 (1988)	431
3. Ustalenia Okrągłego Stołu (1989)	432
4. Deklaracja ekorozwoju (1990)	434
5. Polityka ekologiczna państwa (1991)	435
6. Apel Warszawski (1993)	438
7. Długofalowa strategia rozwoju Polski do roku 2010 (1994)	440
8. Strategia dla Polski (1994)	441
9. Uchwała Senatu RP w sprawie polityki ekologicznej państwa (1994)	444
10. Deklaracja Sejmu RP w sprawie obszaru Zielone Płuca Polski	446
11. Uchwała Sejmu RP w sprawie polityki zrównoważonego rozwoju (1995)	446
12. Rezolucja Sejmu RP w sprawie harmonizacji polityki transportowej z polityką ekologiczną państwa (1995)	447
13. Konstytucja Polski (1997)	448
14. Strategia rozwoju Polski do roku 2020 (2000)	449

15. Polska 2025. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju (2000)	450
16. II polityka ekologiczna państwa (2000)	454
17. Strategia rozwoju Polski u progu XXI wieku	462
18. Memoriał w sprawie ekorozwoju Polski (2001).	463
19. Program wykonawczy do II polityki ekologicznej państwa na lata 2002-2010	470
20. Deklaracja elbląska w sprawie współdziałania na rzecz wspierania i promocji polskiej przedsiębiorczości ekologicznej i proekologicznej (2002)	472
21. Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010 (2003)	473
21.1. Cele i zadania o charakterze systemowym	473
21.2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody	480
21.3. Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, wody i energii	486
21.4. Środowisko i zdrowie. Dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	489
21.5. Przeciwdziałanie zmianom klimatu	496
21.6. Przewidywane nakłady na realizację polityki ekologicznej państwa do 2010 r.	497
22. Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006 (2003)	500
23. Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z programem działań (2003)	506
24. Memoriał Komitetu Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk dla najwyższych władz RP w sprawie potrzeby umacniania procesu trwałego rozwoju świata i budowy społeczeństwa globalnego (2003)	511

VI. PROBLEM REALIZACJI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU W XXI WIEKU

1. Szansa realizacji zrównoważonego rozwoju na świecie.	515
2. Warunki realizacji zrównoważonego rozwoju.	519
3. Konsekwencje wzrostu bioróżnorodności.	520
4. Zarządzanie wspólnymi dobrami ludzkości	522
5. Przyszłe formy produkcji i konsumpcji	523
6. Potrzeba edukacji	524
7. Problemy ery ekologicznej.	525

LITERATURA	529
----------------------	-----

WYKAZ SKRÓTÓW	543
-------------------------	-----

ZAŁĄCZNIKI	547
----------------------	-----

TABLICE	587
-------------------	-----